

קול מלחמה וקול שלום

השוני שבין שני האחים יעקב ועשיו ניכר עוד בטרם נולדו. הביטוי הראשון לכך מתגלה תיכף בצאתם לאוויר העולם, ההבדל במראה חיצוני: הראשון הוא אדמוני כולו כאדרת שיער והשני ידו אוחזת בעקב עשיו. אין מדובר בניגודים דווקא. עשיו בולט, נראה פרא אדם, ואילו יעקב אינו מתואר אלא בתלותיות, או בניסיון הנואש להקדים את אחיו. בחלוף השנים מתברר שעשיו הוא יודע ציד, איש שדה ויעקב איש תם יושב אהלים.

על פי הפרשנים, עשיו מתבלט ביכולת הרטורית שלו "כי ציד בפיו". הוא גם יודע לנצל את הכישרון הזה על מנת להטות את דעת הבריות, ולהרשים. רושם זה כרוך בשקרים ומצגים מזויפים. כך רש"י מביא את המדרש המתאר כיצד עשיו בחלקת לשונו היה בא לאביו בקושיות של דקדוקי הלכה, בעודו מנהל את חייו ללא כל זיקה למחויבות מוסרית. על פי הפשט הוא גם איש מעשה הבא בין הברית, ומעורב מאוד בנעשה סביבו ועיסוקו בציד הוא עיסוק גם וכוחני עם נטייה רצחנית. כח זה של ציד בפה ובזרוע בא לידי ביטוי בכל דרכיו של עשיו. על ההוללות המינית אנו שומעים מרש"י בעקבות נישואיו של עשיו לבנות חת. רש"י מעיר על כך שעד גיל ארבעים היה עשיו "צד" נשים מתחת בעליהן ומענה אותן. לעומת זאת, יעקב הוא המדדה בעקבות אחיו, זה שאוחז בעקב עשיו. שקט ומופנם ולכאורה, חסר כריזמה, איש תם היושב באוהל ואינו עסוק בישוב העולם כלל. חז"ל מפרשים שיעקב היה שקדן ולמדן. וכי ישב באוהלם של שם ועבר.

הפרשה ממשיכה בתיאור עדין ומדויק של ההבדלים בין שני האחים, לא רק בעזרת פרטים אובייקטיביים, אלא גם על ידי מאורעות ומצבים. לעינינו מתגלה תמונת עומק מרתקת. ניגע כאן רק בחלק מן הנקודות העולות מן הפרשה באשר לשוני בין האחים. יעקב מבשל נזיד עדשים, אך עשיו מכנה את המרק "אדום אדום". יעקב קונה את הבכורה בחוזה ובהסכמה, והתורה אף מציינת שערכה של הבכורה בעיני עשיו היה נמוך מאד, מה שמוכיח שהתמורה שניתנה הייתה שוות ערך לממכר, מכירה בת תוקף. אולם, עשיו סבור שיעקב רימה אותו וגזל את בכורתו "ויעקבני זה פעמיים, את בכורתי לקח והנה עתה לקח ברכתי". (כז, לז)

סטפן צווייג, בספרו "העולם של אתמול", מתאר את נסיעתו אל מחוץ למלחמה (מלחמת העולם הראשונה) שהתנהלה על אדמת אוסטריה מולדתו אל שוויץ, מאדמת מלחמה לאדמה נייטרלית. צווייג מתעד את תחושותיו שליוו את המעבר החד בין תמונות עולם מקוטבות, ובין שתי צורות חיים. עבורו, מעבר זה התרחש בתחנת הרכבת ב"בוכס".

"בעיירת הגבול הקטנה, שם, שאת שלטיה קראנו מתוך הרכבת, הוצאו הגברים מכל בית ובקתה, ונטענו ברכבות ההולכות לאוקראינה ולאבניה, כדי לרצוח שם ולהירצח. ואילו כאן, במרחק חמש דקות ישבו גברים בני גיל זה בשלווה עם נשותיהם ליד בתיהם עטופי הקיסוס ועישנו מקטרות. על כורחי שאלתי את עצמי האין גם הדגים בנחל הגבול לוחמניים בגדה הימנית ונייטראליים בשמאלית." (עמ' 196)

אוירת המלחמה או חלופתה, השלווה והרוגע, מחלחלות לתוככי כל התודעה הקיומית. תודעה שתחילתה באדם ופועלו אך היא יורדת עד האופן שבו האדם קורא את תנועת הדגים שבים.

"אך עברתי את הגבול וכבר נשתנתה מחשבתי, הייתה חופשית ערנית בלתי שְׁתֵּנִית, וכבר למחרת הרגשתי כי לא רק הלך הנפש שלנו הורד לשפל המדרגה בעולם המלחמה אלא גם הגוף... מהומה זו, סחרחורת נעימה זו פעלו גם בתחום הרוח, כל עץ היה יפה יותר בעיני, כל הר נישא יותר, כל נוף

משמח יותר, מפני שבארץ לוחמת ראו עינינו הקודרות בשלווה שופעת האושר של אפר- אדישות
חצופה של הטבע, וכל שקיעת שמש ארגמנית - מזכירה לנו את הדם שנשפך...." (שם)

המעבר של צווייג ממלחמה לשלום, הוא המעבר בפרשתנו מעשיו ליעקב. עשיו שכל חייו מערכה וקרב, ויעקב שכל חייו ומהותו שלום, שלווה וביתיות. לכן, הנזיד הריחני החם והביתי של יעקב, ויש אומרים סעודת האבלים שלו, הוא "אדום אדום" אצל עשיו. כשם שלאדם שעולמו נתון במרדף רצחני גם שקיעה ארגמנית יכולה להזכיר רק דם. משא ומתן פשוט נדמה לעשיו כשדה המערכה, כניצול וככיפוף ידיים. ומכירה כרמאות. לא לחינם השתמש רש"י בכיטוי "צד" גם כדי לתאר את יחסו של עשיו לנשים. כי המהות של איש ציד אינה מסתיימת בעיסוק. היא יורדת עד לשורשי קיומו, ובאה לידי ביטוי ביחסו לאביו, ביחסו לנשים, בהבנת מערכות יחסים בין אדם לאחיו והיא נרטיב שלם והשקפת עולם תועלתנית ואכזרית. ביטויים של אלו הוא אפילו בתיאור מראה של מאכל ובאסוסיאציות קמאיות.

בנסותו להתחזות לעשיו, הזיהוי של יעקב הוא על פי קולו. "הקל קול יעקב".

ניתן להתחפש, לעטות מלבושים שונים, ל"שחק" תפקיד של אדם אחר. אבל הקול לא ניתן לחיקוי. כי קול אינו רק הצליל. הוא הטון, ההבעה, המילים, מבנה המשפט, נתינת השם, הניסוח, הפרספקטיבה, ההתייחסות והנרטיב. כל אלו הם הסימנים הבסיסיים והמובהקים של כל אדם, המביעים את חותם אישיותו, שאינה ניתנת לזיוף.